

мовою, вміють спілкуватись за її допомогою. Тобто для них цей світ звичайний. Ці молоді люди зараз вступають до університетів і вдосконалюють свої знання в Python, R, SQL та інших мовах багаторівневого програмування і словниках для спілкування в дигітальному просторі.

Перспективи подальших розробок ми вбачаємо в аналізі наукових досліджень у напрямку цифрової культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у дистанційному навчанні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гаврілова Л. Г. Цифрова культура як феномен сучасного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища / Л. Гаврілова, Н. Воронова. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2017. Вип. 48. С. 21–34. (Засоби навчальної та науково-дослідної роботи).

2. Диджитал: Словник. ua (онлайн) / автор Дмитрієв О. Портал української мови та культури. 2011. URL: <https://www.slovnuk.ua> (дата звернення: 17.03.2021).

3. Запорожцева Л. Є. Цифровий вимір масової культури як середовище конструювання міфології / Л. Запорожцева. Київ: Києво-Могилянська академія. 2014. Вип. 55. С. 48–54. (Магістеріум. Історико-філософські студії).

4. Яковлев О. В. Цифрові виміри трансформації музичної культури кінця XX – початку XXI століття / О. Яковлев // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. № 1. С. 273–276.

REFERENCES

1. Havrilova, L. H. (2017). *Tsyfrova kul'tura yak fenomen suchasnoho informatsiyno-komunikatsiynoho pedahohichnoho seredovyshcha*. [Digital culture as a phenomenon of modern information and communication pedagogical environment]. Kharkiv.

2. Dmitriev, O. (2011). *Dydzhytal: Slovnuk. ua*. [Digital: Dictionary. ua].

3. Zaporozhtseva, L. YE. (2014). *Tsyfrovyi vymir masovoyi kul'tury yak seredovyshche konstruyuvannya mifolohiyi*. [Digital dimension of mass culture as an environment for constructing mythology]. Kiev.

4. Yakovlev, O. V. (2019). *Tsyfrovi vymiry transformatsiyi muzychnoyi kul'tury kintsya KHKH – pochatku KHKHI stolittya*. [Digital dimensions of the transformation of musical culture of the late XX-early XXI century]. Kiev.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СИДОРЕНКО Тетяна Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки Криворізького державного педагогічного університету, факультет мистецтв.

Наукові інтереси: актуальні проблеми мистецької освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SYDORENKO Tetyana Dmytrivna – Ph D in Pedagogical Sciences, Assistant Professor of the Department of Music Studies, Instrumental and Choreographic Training of Kryvyi Rih State Pedagogical University, Art Faculty.

Circle of research interest: current issues of Art Studies education.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2021 р.

УДК 377.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-165-169

СОСНОВА Мирослава Андріївна –

кандидат педагогічних наук, Відокремлений структурний підрозділ «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки» Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0024-3814>

e-mail: masosnova@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ШЛЯХОМ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ»

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій суттєво впливають на процес інформатизації сучасної освіти. Духовний, економічний та науково-технічний розвиток української держави зумовлює підвищені вимоги до якісного потенціалу професійно компетентного сучасного фахівця, який здатен генерувати та впроваджувати новітні освітні ідеї, оскільки роль викладача, його ключової позиції в суспільстві зумовлюють

становлення громадянина як особистості, що спричиняється до зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес характеризується не лише активізацією розумових здібностей здобувачів освіти, поступовим порушенням темпу навчання, збільшенням інформаційних потоків, підвищенням ефективності засвоєння навчального матеріалу, але й вимагає від викладача самостійної розробки й практичного застосування педагогічних

програмних засобів, ефективного використання комп'ютерних технологій, системної інтеграції цих технологій в освітній процес освітніх закладів та організаційних структур. Пріоритетним завданням освіти на сучасному етапі постає підготовка педагогічних кадрів до методично доцільного й ефективного використання новітніх інформаційних технологій, Soft skills. Успішне використання зазначених технології ставить нові вимоги до професійної майстерності викладача.

Сучасні соціально-економічні умови в Україні актуалізують проблему підготовки фахівців у закладах вищої освіти, зокрема майбутніх педагогів. Саме налагодження оптимальної системи взаємодії та спілкування значною мірою може сприяти ефективній організації та засвоєнню знань, формувати комунікативні вміння як важливі чинники професіоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники широко вивчають можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. У професійній освіті – В. Беспалько, В. Биков, Б. Гершунський, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Кремень, М. Козяр, Ю. Машбиць, С. Сисоева. У професійно-технічній школі – М. Кадемія, А. Литвин, В. Олійник, В. Сидоренко, О. Стечкевич. Проблеми використання ІКТ у мовній підготовці відображені у працях А. Кравченко, О. Палки, Д. Рождественської, О. Семенов, Н. Сороко, Б. Шуневича. Зокрема, сутність поняття педагогічної комунікації вивчали Н. Бутенко, О. Жирун, М. Заброцький, С. Левченко, структуру комунікативної компетентності педагога досліджували Н. Бібік, Н. Волкова, Ю. Вторнікова, С. Петрушин, О. Савченко, формуванню комунікативної культури викладача присвячені роботи Н. Гез, Т. Голанд, Т. Гоффманн, М. Лазарева, технології розвитку комунікативних умінь викладача та їхні структурні компоненти окреслювали А. Дубаков, Г. Бушуєва, А. Капська, О. Мерзлякова, Д. Хумест.

Мета статті полягає у дослідженні наукових засад педагогічної майстерності викладача шляхом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та комунікативних навичок (складової Soft skills).

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою нової парадигми освіти є ідея неперервного навчання, що охоплює усі форми, типи та рівні навчальної діяльності. У свою чергу, формування інформаційної компетентності є сукупністю духовних цінностей у сфері інформаційних відносин, створених людством

упродовж його історії. У період переходу до інформаційного суспільства необхідно підготувати особистість до швидкого сприйняття та опрацювання великих обсягів інформації, оволодіння сучасними засобами, методами та технологією роботи з інформаційними ресурсами у процесі формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога в освітньому просторі. Уміння педагога спілкуватися зі здобувачами освіти іноді трактується як здатність правильно викладати і пояснювати здобувачам освіти матеріал на заняттях, розмовляти з ними на теми, які їх цікавлять. Це, звичайно, є елементом структури педагогічних комунікативних здібностей, які, проте, до відповідних умінь і навичок не зводяться. Від сучасного викладача, який приділяє належну увагу власному педагогічному саморозвитку, залежить, чи буде випускник гарним спеціалістом, який, окрім належної професійної підготовки, повинен бути ініціативним, сприйнятливим до інноваційних пошуків, психологічно стійким, готовим до перевантажень, стресових ситуацій, уміти виходити з них, здатним приймати самостійні рішення, а разом і працювати в команді.

Підвищенню професійного рівня викладачів, рівня інформованості з питань сучасної педагогіки, розвитку фахової майстерності педагогів, зокрема вдосконалення інформаційно-комунікативних навичок, сприяють такі форми роботи як психолого-педагогічні семінари, психологічні практикуми, виступи на педрадах, тренінги, коучинги тощо.

Діяльність викладача-майстра характеризується педагогічною доцільністю за спрямованістю, індивідуально-творчим характером, за змістом і оптимальністю, за вибором засобів. У педагогічній діяльності розвивається і реалізується майстерність викладача, яку структурно визначають такі складові: педагогічна спрямованість особистості, професійне знання, здібності до педагогічної діяльності, педагогічна техніка. Максимально результативним саморозвиток викладача може бути тільки за умов урахування його індивідуальних запитів, потреб, можливості вільного і самостійного проектування власної індивідуальної освітньої траєкторії. Нагальна ж потреба в індивідуалізації навчання студентів спонукає викладача постійно вдосконалювати і розвивати власну освітню траєкторію: це готовність до здійснення нових напрямів у своїй діяльності, до складу яких увійшли: діагностичний, професіографічний, консультаційний, освітній, інформаційний.

Під час вивчення курсу «Педагогічної

майстерності» на занятті з теми: «Комунікативні характеристики професійного мовлення викладача» здобувачі освіти знімають відеоролики одногрупників під час рольових ігор: викладач-студент, студент-студент, студент-стедент-викладач, викладач-викладач. Застосування технології «Гейміфікація» спрямоване на використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення користувачів до вирішення проблем. Студенти за результатами відеоматеріалу складають звіти за технологією «Спіймай помилку», «Надай пораду співрозмовнику», метод «ПРЕС».

Педагогічна майстерність ґрунтується на гуманістичній позиції педагога у спілкуванні зі студентами, у створенні середовища співробітництва і взаємоповаги. Оволодіння комунікативними вміннями здійснюється поступово. На першому курсі студенти навчаються невимушено діяти в аудиторії, оволодівають технікою мовлення, виробляють чіткість дикції, правильне дихання, способи регуляції самопочуття, зняття напруження тощо. Особлива увага приділяється педагогічним системам А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, ознайомленню з життєписом видатних педагогів, їхнім педагогічним кредо, ставленням до вихованців.

Макаренко А. С. стверджував, що у педагогічній діяльності головне не талант, а майстерність, заснована на вмінні, на кваліфікації [1, с. 72]. Сутність педагогічної майстерності розглядається як комплекс властивостей особистості викладача, необхідних для високого рівня професійної діяльності. Педагог багато розмірковував над проблемою педагогічного таланту. Оцінюючи свою особистість, Антон Семенович стверджував, що сам він «скоріше за все звичайний, середній педагог» [3, с. 7], який своєю наполегливою працею спромігся досягти високого рівня педагогічної майстерності.

Сухомлинський В. О. був переконаний, що педагог має право вчити й виховувати доти, доки сам вчиться і вдосконалюється. Власне педагогічна акмеологія особистості спрямована на те, що професійний розвиток і вдосконалення мають бути постійними і вони розкриваються через красу слова педагога. В. О. Сухомлинський звернув увагу на те, що, відкриваючи навколо себе красиве, милуючись і дивуючись прекрасному, дитина ніби дивиться в дзеркало і бачить свою власну красу. Чим раніше вона відчує прекрасне і чим більше захопиться ним, тим глибшими будуть почуття дитини. Крім того, Василь Олександрович писав: «Свій ідеал я бачу в тому, щоб буквально кожна дитина побачила

прекрасне, зупинилася перед ним у замилюванні, зробила прекрасне частинкою свого духовного життя, відчула красу слова і образу».

Загалом А. С. Макаренко і В. О. Сухомлинський вважали, що майстерність викладача не є якимось особливим мистецтвом, яке вимагало б таланту. На їхню думку, це спеціальність, якої необхідно навчати, як треба навчати лікаря чи музиканта його мистецтву. Видатні педагоги стверджували, що кожна людина може бути лікарем, музикантом, педагогом, щоправда, одна – кращим, друга – гіршим. [1, с. 74].

При вивченні практичного курсу «Педагогічної майстерності» студенти опановують педагогічні техніки. Зміст курсу передбачає оволодіння основними сферами педагогічної діяльності, що потребують узагальнених умінь. Теоретичний курс включає такі основні питання: спілкування викладача, способи комунікативного впливу, педагогічна техніка, прийоми активізації пізнавальної діяльності викладача на занятті, елементи акторської і режисерської майстерності в роботі педагога, культура і техніка мови і мовлення спрямована на виховання педагога-майстра. Педагог-майстер – активний учасник семінарів з обміну досвідом, майстер-класів, педагогічних майстерень, вебінарів. Під час проведення семінару з обміну досвідом педагог-майстер ставить за мету – повідомити присутнім про напрацювання викладача з певної проблеми, зацікавити творчими набутками. А даючи майстер-клас, викладач має на меті не лише ознайомлення з досвідом, а й передачу його, вироблення умінь застосовувати продемонстровані методи, прийоми, технології. У педагогічній майстерні вміння є результатом самостійної творчо-пошукової діяльності. Система пропонує викладачем завдань спрямована на постійне поглиблення розуміння сутності проблеми, усвідомлення неповноти власних знань.

Слід зазначити, що практичні заняття з цього курсу неможливі без творчого пошуку нових методик. Успішність праці викладача залежить від багатьох факторів, що вимагає різних форм залучення студентів у педагогічну діяльність, які уможливають дослідження її сутнісних особливостей як цілісної системи. Для створення ситуації успіху в межах студентоцентрованого навчання застосовуємо такі форми роботи як моделювання, мікророзкладання, педагогічна гра.

Комунікативна діяльність майбутнього викладача спрямована на встановлення педагогічно коректних стосунків зі студентами, колегами (іншими вчителями),

батьківським колективом. Ученими та практиками доведено, що для успішної взаємодії під час освітнього процесу в закладах освіти недостатньо лише знань із основ наук та методики організації та проведення заняття. Усі знання педагога можуть комунікуватися лише через систему живого і безпосереднього спілкування засобами медіа-ресурсів. На відміну від традиційних комп'ютерних систем, які функціонують на основі закладеного алгоритму, інтелектуальні навчальні системи відповідно до закладених у них алгоритмами організують управління навчальної та самостійної діяльності на евристичному рівні. Для реалізації діалогу виникла потреба в дружньому інтерфейсі з користувачем. Особливо ускладнилася структура навчальної системи в міру зростання її інтелектуальності. Були застосовані ресурси для розвитку інформаційно-комунікативних компетентностей [8, с. 95].

У структурній категорії «інформаційно-комунікативної компетентності» можна виділити наступні компоненти:

– когнітивний: відображає процеси переробки інформації на основі мікрокогнітивних актів, а саме, аналіз інформації, що надходить, формалізація, порівняння, узагальнення, синтез з наявними базами знань, розробка варіантів використання інформації та прогнозування наслідків реалізації рішення проблемної ситуації, генерування та прогнозування використання нової інформації та взаємодія її з наявними базами знань, організація зберігання та відновлення інформації в довгостроковій пам'яті;

– ціннісно-мотиваційний: полягає в створенні умов, які сприяють входженню педагога в світ цінностей, які надають допомогу при виборі важливих ціннісних орієнтацій; характеризує ступінь мотиваційних спонукань педагога, що впливають на його ставлення до професійної діяльності та до життя в цілому;

– комунікативний: відображає знання, розуміння, застосування мов та інших видів знакових систем, технічних засобів комунікацій в процесі передачі інформації від однієї людини до іншої за допомогою різноманітних форм і способів спілкування (вербальних, невербальних);

– рефлексивний: полягає в усвідомленні власного рівня саморегуляції педагога, при якому життєва функція самосвідомості полягає у самоврядуванні власною поведінкою, а також у розширенні самосвідомості, самореалізації в педагогічній сфері [2, с. 20].

Викладання дисципліни «Педагогічна

майстерність» спрямовано на формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності та розвиток інформаційної культури майбутнього викладача, основ критичного мислення та медіа-грамотності.

Розглядаючи тему «Дикція як елемент педагогічної техніки», робимо акцент на тому, що медіа-грамотність допомагає особистості активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету, спрямоване на краще зрозуміння мови екранних мистецтв. Саме під час освітнього процесу здобувач у щоденних контактах із соціумом отримує три комплекси інформації: освітньої (від викладача, з підручників та Інтернету), медійної (від різних засобів масової комунікації) та повсякденної (у міжособистісному спілкуванні). Для гармонійного розвитку студента ці три потоки інформації мають не просто узгоджуватися кількісно та в часі з визначенням пріоритетів, а становити єдиний потік із взаємозумовленими складовими.

Педагог, який має на високому рівні сформованості інформаційно-комунікативну компетентність, здатний до активного формування концептів як одиниць ментальних ресурсів свідомості та інформаційної структури, що відображає знання і досвід людини.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога шляхом викладання дисципліни «Педагогічна майстерність» спрямована на вибудовування індивідуальної освітньої траєкторії, педагогічної акмеології. При цьому важливим компонентом формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності особистості є інформаційна компетентність, як одна з основних напрямків процесу інформатизації в освіті, яка є потребою сучасного суспільства. Разом з тим необхідно відзначити, що до теперішнього часу в теорії і практиці вищої професійної освіти назріла необхідність подальших пошуків найбільш ефективних; способів і засобів формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога. Питання формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога залишається актуальним, можна зробити висновок, що одним з найважливіших завдань залишається формування глибокої освіченої активної комунікативної позиції педагога.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. А. С. Макаренко про педагогічний талант і педагогічну майстерність //

Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти XXI століття : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 березня 2018 року, м. Суми). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2018. С. 71–74.

2. Воробцова В. В. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови і літератури // Використання ІКТ у процесі вивчення української мови і літератури: наук.-метод. посіб./ За ред. О. В. Чубарук. Біла Церква, 2007. С. 19–24.

3. Дубасениук О. А. А. С. Макаренко про роль вихователя і виховного процесу у формуванні особистості // Національна освіта у контексті творчості А. Макаренка: Зб. наук. праць / За ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: ЖДЦНТІЕІ, 2003. С. 6–10.

4. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реальні: Наук.-метод. посіб. К. : МАУП, 2000. 309 с.

5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. К., 2002. С. 130–134.

6. Соснова М. А. Застосування інформаційних технологій в організації навчально-виховного процесу/ М. А. Соснова / Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. 26 листопада 2015 р., м. Дніпропетровськ, ДОШПО / Наук. ред. О. Є. Висоцька. Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. С. 165–167.

7. Соснова М. А. Застосування мультимедійної дошки на уроках української мови / М. А. Соснова / Проблеми та перспективи навчання технологій: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред. М. І. Садового та О. В. Єжової. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 59–61.

8. Соснова М. А. Інформаційно-комунікаційні технології як складова сучасного інтерактивного навчання / М. А. Соснова / Вища освіта України. Том 2. Серія: Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Київ-Кіровоград, 2014. С. 93–97.

REFERENCES

1. Antonova, O. I. (2018). *A. S. Makarenko pro pedahohichnyi talant i pedahohichnu maisternist.* [A. S. Makarenko about pedagogical talent and pedagogical skill]. Sumy.

2. Vorobtsova, V. V. (2007). *Vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii navchannia na urokakh*

ukrainskoi movy i literatury. [The use of information technologies of teaching in the lessons of the Ukrainian language and literature]. Bila Tserkva.

3. Dubaseniuk, O. A. (2003). *A. S. Makarenko pro rol vykhovatelja i vykhovnoho protsesu u formuvanni osobystosti.* [A. S. Makarenko on the role of the educator and the educational process in the formation of personality]. Zhytomyr.

4. Ziazun, I. A. (2000). *Pedahohika dobra.* [Pedagogy of Kindness: Ideals and Realities]. Kyiv.

5. Pometun, O., Pyrozhenko, L. (2002). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia i praktyka.* [Interactive learning technologies: theory and practice]. Kyiv.

6. Sosnova, M. A. (2015). *Zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii v orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu.* [The use of information technology in the organization of the educational process]. Dnipropetrovsk.

7. Sosnova, M. A. (2015). *Zastosuvannia multymediinoi doshky na urokakh ukrainskoi movy.* [The use of a multimedia board in Ukrainian language lessons]. Kirovohrad.

8. Sosnova, M. A. (2014). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak skladova suchasnoho interaktyvnoho navchannia.* [Information and communication technologies as a component of modern interactive learning]. Kyiv-Kirovohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СОСНОВА Мирослава Андріївна – кандидат педагогічних наук, Відокремлений структурний підрозділ «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки» Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет».

Наукові інтереси: педагогічні технології формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців професійної освіти, методика викладання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SOSNOVA Miroslava Andriyivna – Candidate of Pedagogical Sciences, On the basis of the structural education of the «Dniprovsky Faculty of Engineering and Pedagogy, the sovereign educational institution of the foundation «Ukrainian State Chemical and Technological University».

Circle of scientific interests: pedagogical technologies for the formulation of communal competence and potential professional education, methodology of viciousness.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2021 р.